

***Wystąpienie Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych
do Prezesa Zarządu Związku Miast Polskich***

Warszawa, dnia 15 czerwca 2004 r.

GI-DS-430/47/04

**Pan
Ryszard Grobelny
Prezes Zarządu
Związku Miast Polskich**

Zwracam się do Pana Prezesa o podjęcie stosownych czynności w związku ze stosowaniem przez niektóre miasta zrzeszone w Związku Miast Polskich praktyki, polegającej na ustalaniu sytuacji majątkowej osób, które ubiegają się o określone świadczenia finansowane ze środków miasta, bądź umorzenie należności lub rozłożenie ich na raty, poprzez zlecenie ośrodkom pomocy społecznej przeprowadzenia wywiadu środowiskowego co do osoby wnioskodawcy, albowiem działanie takie nie znajduje uzasadnienia w obowiązujących przepisach prawa, w tym ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593) i w konsekwencji prowadzi do nieuzasadnionego przetwarzania danych osobowych.

Skarżący, którego skarga stanowiła impuls do niniejszego wystąpienia, poinformował Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych, że wystąpił do miejskiego zarządu nieruchomości z wnioskiem o umorzenie należności czynszowych lub rozłożenie ich na raty. W wyniku owego wniosku miejski zarząd nieruchomości zwrócił się do miejskiego ośrodka pomocy społecznej o przeprowadzenie wywiadu środowiskowego, wskazując w uzasadnieniu, iż „powyższa opinia jest niezbędna celem rozpatrzenia podania o rozłożenie na raty i umorzenia odsetek od zaległości czynszowych za garaż”. W toku postępowania wyjaśniającego, które w tej sprawie wszczął Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych, dyrektor miejskiego zarządu nieruchomości jako podstawę prawną swojego działania wskazał uchwałę rady miasta. W szczególności, jedno z postanowień tej uchwały stanowiło o możliwości umarzania w całości lub w części należności gminy, „jeżeli w wyniku postępowania wyjaśniającego przez organ uprawniony wykazane zostało, że dłużnik ze względu na swoją sytuację rodzinną, majątkową i wysokość dochodów nie jest w stanie uiścić należności, a ściągnięcie jej zagroziłoby egzystencji jego oraz jego rodziny”.

Wobec powyższego wskazać należy, iż przetwarzanie danych osobowych – w tym ich pozyskiwanie - jest dopuszczalne, o ile spełniona zostanie jedna z przesłanek określonych w przepisach ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.). W szczególności, przetwarzanie danych osobowych jest dopuszczalne, gdy jest niezbędne dla zrealizowania uprawnienia lub spełnienia obowiązku wynikającego z przepisu prawa (art. 23 ust. 1 pkt 2 ustawy). Zadania ośrodków pomocy społecznej, jak też sytuacje, w których dopuszczalne jest przeprowadzanie przez nie wywiadów środowiskowych i gromadzenie danych osobowych określają natomiast przepisy – wyżej już powołanej – ustawy o pomocy społecznej.

Z przepisów tej ustawy, w szczególności art. 110, wynika natomiast, że ośrodki pomocy społecznej wykonują wyłącznie zadania pomocy społecznej. Zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie sytuacjom, o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy, przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem (art. 3 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej). Wskazany w powołanym przepisie art. 2 ust. 1 stanowi z kolei, że pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i ich rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. W sposób szczegółowy zadania pomocy społecznej regulują natomiast przepisy art. 15 i następnych omawianej ustawy. W szczególności, ośrodki pomocy społecznej udzielają różnego rodzaju świadczeń, których przyznanie powinno być poprzedzone przeprowadzeniem wywiadu środowiskowego (rodzinnego) – art. 106 ust. 4 ustawy o pomocy społecznej. Jednocześnie ustawodawca wskazał, w jakim celu mogą być zbierane informacje w ramach takiego wywiadu. Rodzinny wywiad środowiskowy przeprowadza się w celu ustalenia sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej osób i rodzin, w tym, o których mowa w art. 103, wydania opinii w celu ustanowienia rodziny zastępczej w związku z prowadzonym postępowaniem w sprawie ustanowienia rodziny zastępczej, przyznania pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dziecka, dokonywania oceny sytuacji opiekuńczo – wychowawczej dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej, przyznania pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki oraz skierowania dziecka do placówki opiekuńczo – wychowawczej (art. 107 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej).

Z przedstawionych przepisów prawa wynika zatem, że ośrodki pomocy społecznej powołane są wyłącznie do udzielania pomocy społecznej, do której bez wątplenia nie można zaliczyć prowadzenia postępowań w celu ustalenia, czy dana osoba, zalegająca z czynszem

należnym miastu, spełnia określone kryteria do zadośćuczynienia jej żądaniu. W szczególności, niedopuszczalne jest gromadzenie takich informacji w ramach wywiadu środowiskowego, bowiem okoliczność taka nie jest wymieniona w art. 107 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, określającym *expressis verbis*, kiedy wywiad może zostać przeprowadzony. Podkreślić należy, iż przepisy nie przewidują także możliwości występowania do kierowników ośrodków pomocy społecznej przez inne organy, w tym przez kierowników jednostek organizacyjnych gminy, o przeprowadzenie wywiadu środowiskowego, bądź też innego „postępowania wyjaśniającego”, czy „wydania opinii”, w związku z koniecznością ustalenia sytuacji majątkowej na potrzeby innego postępowania. Okoliczność, iż ośrodek pomocy społecznej wchodzi w skład administracji samorządowej, nie daje bowiem ani przewodniczącemu zarządu gminy (miasta), ani innym organom, żadnych uprawnień do poszerzania katalogu zadań ośrodka ponad wyznaczony przepisami prawa.

W świetle powyższego, niezbędne jest podjęcie przez Pana Prezesa stosownych działań w celu zmiany przedstawionej praktyki, stosowanej przez niektóre z miast wchodzących w skład Związku Miast Polskich. Prowadzi ona bowiem do gromadzenia przez ośrodki pomocy społecznej danych osobowych dla celów innych niż świadczenie tej pomocy, a zatem w sposób, który narusza przepisy ustawy o ochronie danych osobowych i budzi uzasadniony sprzeciw osób, których dane te dotyczą. Należy także podkreślić, iż nie można uznać za podstawę prawną do gromadzenia tych danych postanowień uchwał wydawanych przez rady miasta, takich jak wskazana na wstępie niniejszego pisma, ponieważ są one niezgodne z ustawą o pomocy społecznej. Jedynie przepisy ustawy określać mogą bowiem zadania ośrodków pomocy społecznej oraz sytuacje, w jakich można gromadzić dane osobowe w ramach wywiadu środowiskowego (rodzinnego). Natomiast organy administracji publicznej, w tym samorządu terytorialnego, powinny działać wyłącznie na podstawie i w granicach prawa (art. 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej).

Uprzejmie proszę Pana Prezesa o poinformowanie Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych o podjętych w tej sprawie czynnościach i ich wynikach.